

ספרים חדשים

צופיה נהרין, "הזמנה למחול - תהליכי יצירה בתנועה", הוצאת ספרים אח, 276 עמ'.

רוח אשל

יש לברך על הוצאת הספר "הזמנה למחול", שהתוסף למדף הקטן של ספרים בעברית בנושא המחול. זה אינו ספר אקדמי או ספר לימוד העוסק במכלול הנושאים הקשורים לכוריאוגרפיה, אלא סיכום אישי של מורה עם ניסיון עשיר בהוראת קומפוזיציה במחול המבקשת לחלוק אותנו עם תלמידים ומורים.

השפה וסגנון הכתיבה זהים כמעט לסגנון הדיבור של צופיה נהרין בשיעורים. הכתיבה פרקטית, ישירה ואמינה והספר ידידותי גם לאנשים שעולם הקומפוזיציה בתנועה לא מוכר להם.

בשפה האנגלית יש ספרות עשירה בנושא קומפוזיציה בתנועה על גווניה השונים - כוריאוגרפיה, משחקי מחול ואימפרוביזציה. לספרים הוותיקים של רודולף פון לאבאן [von Laban], דוריס האמפרי [Humphrey] ולואי הורסט [Horst] התוספו ספרים שנכתבו ב-20 השנה האחרונות. ספרות זו עוסקת בתחום התיאורטי של הבנת המרכיבים הבסיסיים של מדיום התנועה ומציעה מבחר של מערכי שיעורים המיועדים לגילאים שונים, החל ממערכי שיעורים לילדי הגן ועד לאקדמיה. בין הספרים המוכרים: Lynne Blom (1982, 1988); Cheney Gay (1989); Elizabeth Hayes (1981); Barbara Mettler (1994). ספרה של נהרין מיועד לרקדנים ולמורים צעירים.

דומני שאין זה מקרה שהספרים הראשונים בעברית העוסקים ביצירה במחול נכתבו על ידי מורות מהתנועה הקיבוצית - נהרין ונירה נאמן. יש לכך סיבות היסטוריות. לעומת המקום המרכזי של הוראת הטכניקה בערים הגדולות, בתנועה הקיבוצית הוקדש מקום מרכזי לנושא תהליכי יצירה במחול. שם המשיכה להתקיים התפיסה האמנותית של מחול ההבעה הגרמני, שהיתה דומיננטית בארץ בשנים שלפני קום המדינה וגרסה שאמן במחול הוא קודם כל איש יוצר ואין הפרדה בין היוצר למבצע. בעוד שבתל-אביב קמו דורות של מורים האמונים על הוראת הטכניקה, רכשו מורי המחול בקיבוצים ניסיון רב בהוראת תהליכי יצירה בתנועה. תפקיד המורה למחול היה ליצור ריקודים לחגים אבל גם ללמד במוסדות החינוכיים, שבהם התמקדה כל כיתה במהלך שנת הלימודים בנושאים מסוימים, שכל אחד מהם נבחן מכל

היבטיו, גם באמצעות תנועה ומחול. בין המורים הבולטים בקיבוצים אפשר לציין את נעמי בהט, לשעבר חברת קיבוץ כפר מסריק, עדה לויט מברקאי, יהודית ארנון מגעתון, אריאלה פלד ממנרה, צילה אונגר מניר דוד, שלומית רץ מעין המפרץ, נועה שפירא ממעברות, קיטי סביר מעברון, חרמונה לין ממשמר העמק, דיטה פרח מבית השיטה,

חינה קפלן מאילת השחר, נירה נאמן, לשעבר מקיבוץ יחיעם, וצופיה נהרין, לשעבר מקיבוץ מזרע. הראשונה שסיכמה את הניסיון האישי שהצטבר בתחום ההוראה של מחול יצירתי ותרפיה במחול היתה נירה נאמן יחד עם לאה ברטל בספרים "התנועה - מודעות ויצירה" (1978) ו"הגוף המטפורי" (1994). נקודת המוצא של צופיה נהרין להבנה

הכוריאוגרפית היא ההקבלה לעולם המוסיקה. מתחום התנועה ניכרות השפעות של משה פלדנקרייז, כתב תנועה אשכול-וכמן, ירדנה כהן ורודולף פון לאבאן. המחברת חילקה את הספר לשני חלקים: הראשון, "סימני דרך", עוסק בנושאים כמו הוראה ויצירתיות, מושגי יסוד של כוריאוגרפיה, עקרונות כלליים של התהליך היצירתי והמבנה של התהליך. חלקו השני של הספר מורכב ממערכי שיעורים בנושאים מוגדרים, כגון: תנועה במרחב, שיווי משקל, חלקי גוף כגירוי ליצירה, עבודה עם חפץ, עבודה עם טקסט ויצירה בתנועה על בסיס מבנים מוסיקליים. נדמה שלעיתים המחברת נקרעת בין נטייתה הטבעית לסגנון כתיבה חופשי, אסוציאטיבי, של הגיגי ה"אני מאמין" שלה כמורה, לבין הצורך לארגן את החומר באופן מתודי. בין הפרקים הטובים בספר הוא פרק המבוא, שבו המחברת חולקת עם הקוראים את ניסיונה הרב בבעיות פרקטיות הקשורות להוראה, למשל - בעיית הפערים ברמה הטכנית בשיעורי יצירה, שאליהם מגיעים תלמידים בעלי רקע טכני שונה, או ההבדל בין רקדנים ותלמידים מתקדמים למחול לבין תלמידים המבקשים להיות מורים למחול. נושא חשוב שהיא עוסקת בו הוא בעיית הפסיביות בעבודה עם תלמידים מתחילים. פרק מעולה אחר עוסק בעקרונות הכלליים של התהליך היצירתי, ובהם נושאים כמו סיכונים ובחירות של חומרים תנועתיים, תזמון השיעור, שינוי הרגלים תנועתיים. מצאתי גם עניין רב בפרק העוסק במבנה של התהליך ומתמקד בנושאים כמו ריכוז, עקרונות לצפייה ופיתוח יכולת התבוננות. חסר טיפול מעמיק יותר בנושא של גירויים המציתים את השאיפה ליצור, וכן התייחסות לצד הרוחני, לצורך הפנימי של האדם לביטוי יצירתי. הפרק העוסק במושגי היסוד של הכוריאוגרפיה הוא החוליה החלשה בספר. זה אמור להיות הבסיס התיאורטי של מדיום התנועה, שעליו ייבנו השיעורים, שהם הפן המעשי המבהיר את עקרונות המדיום. החלק השני של הספר מורכב ממערכי שיעורים. כל שיעור פותח בהקדמה קצרה מאירת עיניים על נושא השיעור. בהמשך נותנת המחברת רשימה של משימות הבנויות נדבך על גבי נדבך כדי להבין את

הזמנה למחול

תהליכי יצירה בתנועה

צופיה נהרין